

УДК 811.133.1:378.011.31

МОТИВАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ, ЩО ВИВЧАЮТЬ ФРАНЦУЗЬКУ МОВУ ЯК ДРУГУ ІНОЗЕМНУ

Юзвяк О.О., Ковальчук О.П.

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Проблема мотивації існує в навчанні будь-якої дисципліни, але особливо гостро вона виявляється під час вивчення другої іноземної мови, оскільки студенти, що володіють англійською мовою в більшості випадків упевнені у достатності їхніх знань. Вивчення саме французької як другої іноземної є доречним в Україні як європейській державі. Тому існує потреба у висококваліфікованих фахівцях, які б не лише володіли мовою, а й могли сформувавши навчальну компетенцію в учнів, спираючись на знання першої іноземної мови. І однією з найважливіших складових частин професійної спрямованості навчання є мотивація майбутнього педагога, яка в подальшому буде спроектована на учня в школі. В статті показано роль мотивації, як важливої складової частини професійної підготовки майбутніх учителів французької мови як другої іноземної, а також визначено основні фактори впливу на мотивацію студентів та методи, які вони застосуватимуть в майбутньому, для ефективного впливу на цю сферу кожного учня зокрема.

Ключові слова: мотивація, мотивоване навчання, самомотивація, французька мова, друга іноземна мова, навчальна компетенція, самоосвіта.

Постановка проблеми. В сучасному світі знання декількох іноземних мов вже стає обов'язковим компонентом професійної діяльності, а також забезпечує людині більш повноцінне та цікаве дозвілля. Постійні зміни в різних сферах ставлять високі вимоги до підготовки спеціалістів, здатних до професійного зростання та професійної мобільності в умовах

інформатизації суспільства, розвитку нових технологій. Показником професіоналізму є не лише сукупність інтелектуальних та ділових здібностей спеціаліста, але й знання декількох іноземних мов. Практичний досвід переконує, що головне у вивченні іноземної мови – це наявність мотивації у студентів. Тим більше, коли це стосується майбутніх педагогів. Проблема мотивації

існує в навчанні будь-якої дисципліни, але особливо гостро вона виявляється під час вивчення другої іноземної мови, оскільки студенти, які володіють англійською мовою, в більшості випадків упевнені у достатності їхніх знань. Вивчення саме цього предмета вимагає від студента володіння певною базою та спеціальними комунікативними здібностями. Тому важливим завданням стає досягнення такого оптимального рівня мотивації навчання в студентів, при якому отримання позитивних емоцій від самого процесу навчання буде поєднуватися з високою ефективністю засвоєння знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологи визначають мотивацію як психологічну якість, що веде людину до здійснення цілі. Сучасні уявлення про мотивацію беруть свій початок з концепцій О.М. Леонт'єва, С.Л. Рубінштейна, Д.М. Узнадзе [5, 7, 8]. Так, О.М. Леонт'єв визначає, що мотив не є переживанням потреби, але тим об'єктивним, у чому ця потреба конкретизується за таких умов і на що направлена діяльність [5, с. 86]. С.Л. Рубінштейн вважає, що предмети і явища зовнішнього світу виступають не тільки об'єктами пізнання, а й своєрідними двигунами поведінки, переможцями, що народжують у людині певні спонукання до дії [7, с. 476]. Д.М. Узнадзе визнає, що мотив замінює один характер поведінки на інший: менш прийнятний на більш прийнятний – і таким чином створює можливість здійснення певної діяльності. Г.В. Рогова, О.І. Вишневський, Є.І. Пассов, П.М. Якобсон, Б.В. Біляєв відмічали великі потенційні можливості закладені у мотивованому навчанні.

Сучасні психологи, педагоги, методисти однак стайні в тому, що якість виконання діяльності та її результат залежать, насамперед, від бажання і потреби індивіда, його мотивації; саме мотивація викликає ціле направлену активність, яка визначає вибір засобів і прийомів та їх впорядкування для досягнення цілей. І. А. Зимняя вважала, що мотивація є основним «запусковим механізмом» [1, с. 5].

У зарубіжній теорії та практиці навчання проблеми мотивації досліджували такі автори, як Р. Гарднер, У. Ламберт, З. Дорней, Г. Крукс [11], Р. Шмітт, Дж. Келлер та інші. Особливою популярністю користується «теорія цілеспрямованої мотивації» Р. Гарднера, який визначає дві орієнтації щодо вивчення мови: 1) інструментальну, яка пов'язана з бажанням того, хто навчається, вивчити мову задля досягнення своєї мети, наприклад, складання іспиту, кар'єрне зростання та інше; 2) інтегративну, яка пов'язана з бажанням того, хто навчається, вивчити мову через високе позитивне особистісне ставлення до цієї мови, народу, який нею спілкується, культури тощо [12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день дедалі більше учнів загальноосвітніх шкіл розуміють потребу у вивченні іноземних мов. Як правило, першою іноземною мовою, яка вивчається в школі і якій учні приділяють велику увагу, є англійська. Але ж не варто обмежуватися лише знанням однієї мови. Вивчення французької як другої іноземної є доречним в Україні як європейській державі. Французька мова – на другому місці серед міжнародних мов. Вона є офіційною й національною мовою Франції. Це – одна з офіцій-

них мов ООН і Юнеско, а також Міжнародного Правового Суду. Французька мова залишається однією з найуживаніших мов у сфері культури, освіти, мистецтва, зв'язку, торгівлі. Вона є мовою навчання в багатьох країнах. Тому існує потреба у висококваліфікованих спеціалістах, які б не лише досконало володіли мовою, а й могли сформувати навчальну компетенцію учнів, спираючись на знання першої іноземної мови. І власне мотивація є чи не найголовнішою складовою частиною професійної підготовки майбутнього педагога. Визнаючи провідну роль мотивації в навчанні іноземної мови, учителеві необхідно уявляти собі способи й прийоми її формування в умовах школи. Формування мотивації це не «перекладання вчителем у голову учнів уже готових мотивів, що задають ззовні, і цілей навчання». Формування мотивації – це, насамперед, створення умов для появи внутрішніх спонукань до навчання, усвідомлення їх самими учнями й подальшим саморозвитком мотиваційної сфери. Вивчаючи французьку мову, як другу іноземну, студент вже в процесі її вивчення має розуміти як сформувати мотивацію в учнів, які види вправ та завдань слід застосовувати та як підходити до вивчення тієї чи іншої теми.

Формулювання цілей статті. Основним завданням статті є показати роль мотивації як важливої складової частини професійної підготовки майбутніх вчителів французької мови як другої іноземної, а також визначити основні фактори впливу на мотивацію студентів та методи, які вони застосовуватимуть в майбутньому для формування мотивації в учнів.

Виклад основного матеріалу. Мотивація навчання іноземної мови є однією з головних проблем методики викладання. Іноземна мова як навчальна дисципліна має ряд специфічних особливостей, і одна з них – це оволодіння іноземною мовою шляхом навчання спілкування. В умовах сьогодення актуальність вивчення іноземної мови не підлягає сумніву, оскільки нове політичне становище, розширення міжнародного співробітництва і міжнародних контактів вимагають від майбутніх фахівців більш глибокого знання іноземної мови. в умовах відсутності реального мовного оточення вкрай необхідна штучна мотивація. Мета викладача полягає не тільки і не стільки в тому, щоб ознайомити студентів з предметом на першому занятті, скільки зацікавити їх, створити умови для активізації пізнавальної діяльності, розбудити бажання до неї.

Досягти цієї мети можливо тільки завдяки гармонійному співвідношенню зовнішньої та внутрішньої мотивації. Зовнішня мотивація, як правило, націлює студентів на досягнення кінцевого результату вивчення і пов'язана з усвідомленням студентом загальноосвітньої важливості предмету. Істотну роль відіграє внутрішня мотивація, коли діяльність студентів спрямована на вивчення змісту навчального предмета і оволодіння цим змістом (пізнавальна мотивація), на використання мови у професійних цілях (предметно-функціональна мотивація), на перегляд фільмів, знайомство з визначними пам'ятками культури (розважальна мотивація), на використання мови з метою підвищення загального рівня освіченості (навчальна мотивація) тощо.

Внутрішня мотивація має сильний стимулюючий вплив на процес вивчення, оскільки вона спонукає, активізує навчальну діяльність, незалежно від наявності чи відсутності зовнішніх стимулів. А для цього необхідно будувати процес навчання таким чином, щоб ті, хто вивчають мову на кожному етапі, відчували просування до намченої цілі. Викладачу важливо знати потреби, якими керуються студенти, він повинен постійно підтримувати мотивацію навчання на високому рівні.

Парадоксальність ситуації, яка склалася на сьогоднішній день, в умовах, коли вивченню іноземної мови приділяється велика увага, полягає в тому, що ефективність вивчення іноземної мови залишає бажати кращого. Кожний викладач хоче зробити своє заняття цікавим та захопливим. Практичний досвід переконує нас в тому, що найголовніше у вивченні іноземної мови – це мотивація студентів. Формування стійкого рівня мотивації вимагає від викладача уважно ставитись до підбору відповідних навчальних матеріалів, які б являли собою когнітивну, комунікативну, професійну цінності, творчий характер, стимулювали б розумову діяльність студентів. Мотив повинен стати тією точкою опори, на якій будуватиметься увесь зміст заняття. Для цього, як зазначає Є.І. Пассов, «викладач повинен бути гарним сценаристом, режисером і актором» [6, с. 97].

Більшість молодих учителів, прийшовши до школи, «тиражують» ті зразки поведінки серед школярів, які вони засвоїли на студентській лаві. Вони намагаються так само зайти у клас і навіть використовують ті слова, приклади, ситуації, які справили на них певне враження. Тому викладачам іноземної мови, методиці викладання іноземної мови слід демонструвати найкращі зразки зі свого педагогічного досвіду роботи, виховувати критичний погляд, розвивати вміння аналізувати і, обов'язково, залучати студентів до роботи з методичними матеріалами [10, с. 121].

В наш час, коли діти так часточують англійську мову по телебаченні, радіо, коли бачать, що англійська мова є мовою міжнародного спілкування, у них звичайно є бажання і стимул вивчати саме англійську мову – учні мають мотив. Отож при вивченні другої іноземної мови, вчитель повинен уміти розвинути в учнів такі ж самі мотиви, викликати інтерес, заохочення та бажання. А для цього потрібно наблизити мовну діяльність на уроці до реальної комунікації, що дасть можливість використовувати мову як засіб спілкування.

Але спочатку таке мотивоване навчання повинно бути у студентів-педагогів. Іноді викладачеві недостатньо тієї кількості аудиторних годин, які відводяться на вивчення другої іноземної мови в вузах. Тому завдання викладача – націлити студентів на ефективну самостійну роботу для оволодіння французькою мовою як другою іноземною.

Неодмінною умовою ефективності процесу навчання другої іноземної мови є її когнітивно-комунікативний характер, що припускає усвідомлене засвоєння. Головне місце відводиться завданням пізнавального характеру [3, с. 139].

При навчанні другої іноземної мови дуже важливо використовувати сучасні освітні технології, до цього зобов'язують і навчальні посібники, й інтенсивність процесу навчання. До таких тех-

нологій можна віднести, наприклад: проблемне навчання; колективне навчання; різнорівневе навчання; дослідницькі методи навчання; проектні методи навчання; технологію дебатів; технологію ділових, рольових та інших видів ігор; навчання у співпраці; технологію дистанційного навчання.

Починаючи із 5-го класу, усі ці технології на тому чи іншому рівні впроваджуються на уроках і в позаурочний час. Учні захищають свої проекти, проводять свої дослідження, виступають в якій-небудь ролі, пропонують свій варіант вирішення проблеми з урахуванням вікових і мовних можливостей [2, с. 501]. Природно, комунікативна спрямованість навчання при цьому зберігає своє пріоритетне значення. Успішне оволодіння другою іноземною мовою залежить від того, наскільки забутий той факт, що вона друга, що, незважаючи на всі труднощі й не звертаючи увагу на нестачу мовних коштів, учні борсаються і випливають.

Слід зазначити, що успішне навчання другої іноземної мови залежить не тільки й навіть не стільки від засвоєння матеріалу навчального посібника, скільки від ступеня занурення в «життя із французькою», участь в іншомовному житті не тільки на англійській, а й на французькій мові.

При навчанні другої іноземної мови є ще більше передумов, ніж при навчанні першої, завдяки наявності досвіду вивчення іноземної мови, більш пізньому початку навчання й, тим самим, більш усвідомленому підходу до вивчення мови.

Чинники, що сприяють економії часу та інтенсифікації процесу навчання:

- 1) володіння латинським шрифтом скорочує період алфавітизації;
- 2) наявність значного потенційного словникового запасу. Слова англійської мови, що мають схожість з французькими, прямі запозичення з англійської мови, інтернаціоналізми полегшують процес навчання читання і сприяють швидшому оволодінню французькою лексикою;
- 3) швидке просування у сфері читання сприяє швидшому розвитку соціокультурної компетентності;
- 4) при оволодінні всіма мовними засобами, включаючи граматичні, фазу орієнтування при навчанні французької мови можна скоротити і здійснювати самостійно, наприклад, за допомогою завдань типу «Виведи правило».

Вивчення іноземної мови – це багаторазове повторення одного і того самого, іноді до оскоми та нудоти. Те, що сьогодні дається дітям насилу, завтра стане звичним, і фрази, які зараз вони не можуть відтворити, заздалегідь не замислюючись, незабаром відскакуватимуть від зубів – пам'ять послужливо відкриє для них свої засіки.

Найбільше позитивне перенесення з англійської мови у французьку спостерігається у сфері лексики, оскільки більшість слів англійської мови запозичена з французької та латинської мов. З іншого боку, за останні десятиріччя значна кількість англіцизмів проникла у французьку мову, особливо у сфері економічної, технічної термінології, назв побутових предметів.

Велика кількість слів спільного кореня, інтернаціоналізмів полегшує запам'ятовування, розуміння як письмової, так і звучної мови у французькій сприяє здогадці про значення незнайомих слів, що мають схожість з відповід-

ними англійськими словами, поповнюючи таким чином потенційний лексичний запас учнів і полегшуючи навчання рецептивних видів мовної діяльності, особливо в читанні.

Проте пізнавання слів загального кореня у звучній мові (при аудіюванні) відбувається не так просто, як при читанні, через відмінності у вимові в англійській і французькій мовах. Тому при формуванні механізму пізнавання слів загального кореня в мові необхідні спеціальні вправи, спочатку із зоровою опорою, потім без неї. При озайомленні з новими лексичними одиницями особливу увагу необхідно приділяти саме артикуляції слів спільного кореня, оскільки саме у вимові цих слів проявляється найбільший вплив інтерференції першої іноземної мови (наприклад, перенесення наголосу на перший склад, читання букви *g* як *i* тощо).

З розвитком умінь і навичок у другій іноземній мові, збільшенням обсягу засвоєного мовного матеріалу відбувається постійне зменшення впливу англійської мови на французьку. З часом учні починають усвідомлювати внутрішні закони побудови системи французької мови, формується «відчуття мови».

Професіоналізм викладача досить часто також є мотивуючим механізмом у вивченні майбутніми фахівцями іноземної мови. Він передбачає високий рівень знання своєї дисципліни, психологічна спрямованість на педагогічну діяльність, досконале володіння педагогічними технологіями, уміння виявляти та ефективно використовувати здібності та індивідуальні особливості студента. також успішність виконання тієї чи іншої педагогічної діяльності [3, с. 502].

Справжній викладач має насамперед досконало володіти знаннями іноземної мови, вчити так, щоб пробуджувати в студентів прагнення до знань. Зацікавлений своїми предметами, з творчим підходом до їх викладання, широкою обізнаністю та ерудицією викладач власним прикладом впливає на студентів.

Цілі будь-якої освіти успішно досягаються лише шляхом активної самостійної роботи та самоосвіти студентів. Саме вона здатна забезпечити постійне зростання професійної кваліфікації і самовдосконалення фахівця, сприяє вдосконаленню його стилю діяльності, спонукає до творчого пошуку. Отже, завдання вищої школи – виховання спеціаліста, здатного постійно вдосконалювати свої професійні навички. Тому завдання викладача – не тільки передача студентам певної інформації, а насамперед навчання їх засобом самостійних дій для здобуття й осмислення нової інформації, практичного її застосування. Володіння спілкуванням іноземною мовою передбачає розвиток інтелектуальних вмінь, які не тільки дозволяють творчо і плідно здійснювати усне і письмове спілкування іноземною мовою, але й мають «самоцінність» «в плані освіти і самоосвіти студентів, під час реалізації принципу безперервного навчання [4, с. 57].

Висновки та перспективи подальших досліджень. В процесі вивчення французької мови, як другої іноземної, необхідно вже на початковому етапі враховувати професійну спрямованість, використовуючи при цьому методи пошукової та дослідницької діяльності. Розвиваючи навчальну компетенцію, необхідно озброїти студентів певними прийомами оволодіння французькою мовою з опорою на англійську, раціональний зміст яких був би очевидним і імпував їм. Звісно, що не існує єдиного рецепту підвищення мотивації для всіх студентів всіх рівнів і професій. Але не зважати на цю проблему також не можна, оскільки немотивований студент ніколи не зможе вивчити нецікаву дисципліну.

Тому кожному педагогу потрібно пам'ятати головне: викладач ВНЗ повинен розвивати у студентів відчуття впевненості та успішності, встановлювати важкі, але досяжні цілі, створювати атмосферу конкурентності, регулювати підбір завдань так, щоб постійно підтримувати оптимальну мотивацію до використання свого потенціалу в області спонукання студентів до навчання.

Список літератури:

1. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
2. Ковальчук О. П. Психологічні та лінгвістичні особливості діалогічного мовлення на початковому та середньому етапах навчання французької мови / О. П. Ковальчук // Наукові записки. – Випуск 96(2). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – С. 499–503.
3. Ковальчук О. П. Комунікативна спрямованість уроку на початковому етапі навчання іноземної мови / О. П. Ковальчук, О. В. Хміль // Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії. Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практ. конференції. 6 грудня 2012 р. – Рівне: РІ КУП НАН України, 2012. – С. 138–139.
4. Косарева Н. В. Психологическая мотивация изучения иностранного языка в неязыковом вузе / Н. В. Косарева // Российское право в интернете. – 2008. – № 2. – С. 57–63.
5. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения: в 2 т. / А. Н. Леонтьев. – М.: Педагогика. – Т. 2. – 1983. – 320 с.
6. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М.: Учпедгиз, 1946. – 704 с.
8. Узнадзе Д. Н. Психологические исследования / Д. Н. Узнадзе. – М.: Наука, 1966. – 452 с.
9. Щукин А. Н. Обучения иностранным языкам: теория и практика / А. Н. Щукин. – М.: Филоматис, 2006. – 480 с.
10. Юзьвяк О. О. Підготовка вчителя іноземної мови до виховної роботи в школі / О. О. Юзьвяк, А. С. Леснянська-Дошак // Молодь і ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2010. – № 3(62). – С. 119–125.
11. Crookes G. Motivation: Reopening the Research Agenda / G. Crookes, R. Schmidt // Language learning. – 1991. – № 41. – Р. 469–512.
12. Gardner R. C. Social psychology and second language learning: the role of attitudes and motivation / R. C. Gardner. – London: Arnold, 1985. – 355 p.

Юзвяк О.О., Ковальчук О.П.

Дрогобычский государственный педагогический университет
имени Ивана Франко

МОТИВАЦИЯ КАК СОСТАВНАЯ ЧАСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ, ИЗУЧАЮЩИХ ФРАНЦУЗСКИЙ ЯЗЫК КАК ВТОРОЙ ИНОСТРАННЫЙ

Аннотация

Проблема мотивации существует в обучении любому предмету, но особенно остро она возникает во время изучения второго иностранного языка, поскольку студенты, которые владеют английским языком, в большинстве случаев уверены в том, что их знаний достаточно. Изучение французского языка популярно в Украине, как европейской стране. Поэтому существует необходимость в высококвалифицированных специалистах, которые не только владели бы языком, но и смогли бы сформировать учебную компетенцию в учеников, опираясь на знания первого иностранного языка. И одной из главных составляющих частей профессиональной подготовки является мотивация будущего педагога, которая будет потом спроектирована на ученика в школе. В статье подчёркивается роль мотивации как важной составляющей части профессиональной подготовки будущих учителей французского языка как второго иностранного, а также определены основные факторы влияния на мотивацию студентов и методы, которые они будут использовать в будущем для эффективного влияния на эту сферу каждого ученика в отдельности.

Ключевые слова: мотивация, мотивированное обучение, французский язык, второй иностранный язык, учебная компетенция, самообразование.

Yuzvyak O.O., Kovalchuk O.P.

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

MOTIVATION AS A CONSTITUENT PART OF THE PROFESSIONAL ORIENTATION IN TRAINING FUTURE TEACHERS STUDYING FRENCH AS A SECOND FOREIGN LANGUAGE

Summary

The problem of motivation exists in any discipline learning, but it is turned out to be more acute in the study of a second foreign language, because students who speak English are mostly confident in their knowledge. It is the study of French as a second foreign language that is appropriated in Ukraine as a European country. Therefore there is a need for highly qualified specialists who not only possess the language, but also could create the educational competence of students, basing on the knowledge of the first foreign language. One of the most important components of the training professional orientation is the motivation of a future teacher and in future it should be pupil-oriented at school. The role of motivation as an important constituent part of training future teachers of French as a second foreign language is pointed out in the article. The main factors of the influence into students' motivation and the methods, could be applied in future for the effective impact on a pupil's activity, are defined.

Keywords: motivation, motivated learning, self-motivation, French, second foreign language, educational competence, self-education.